

Kuntatietoa päättäjillekin

■ AULIS PÖYHÖNEN

Aimo Rynnänen: Kuntakapina – esimerkki kansalaisliikkeen toimintamahdollisuuksista Suomessa. United Press Global 2013.

Aimo Rynnäsen kirja kyseenalaistaa istuvan hallituksen kuntarakenne-uudistusta niin sisällön kuin to-

teuttamistavankin kannalta. Suuri kuntauudistus jäi puoli vuosikymmentä sitten toteuttamatta. Se ei kuitenkaan puolla sitä, että vastaava uudistus olisi nyt ratkaisu kuntakentän ajankohtaisiin ongelmiin. Senaikaiset ongelmat hoituivat sittemmin kuntien yhteistyöjärjestelyin, nyt on siirrytty verkostomaiseen toimintaan kaikilla aloilla, samoin kuin julkisen ja yksityisen sektorin välisiin joustaviin toimintamalleihin. Tähän toimintaideologiaan vahva kunta, joka hallituksen mukaan hallitsisi markkinoita, istuu kovin heikosti. Uutta ajattelua kuvaa paremminkin avointen julkisten palvelujen malli. Sellainen sopisi varmasti päähallituspuoleen ideologiaankin paremmin kuin vahvojen peruskuntien rajojen sisälle rakennettavat palvelumonopolit. Koko kuntarakennuudistus on siksi väärä vastaus todelliseen ongelmaan.

Ryynäsen kirja on jaettava kolmeen erillaiseen tarkastelukokonaisuuteen. Ensimmäisessä dokumentoidaan ja kuvataan pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman kuntaosion johdosta noussut kansalaisliike, kuntakapina ja sen toiminta. Ryynäsen mukaan liike vaikutti siten, ettei toissa kesänä säädettyyn kuntarakennelakiin tullut pakkoliitospahdellisuutta siinä laajuudessa kuin kuntaministeri alkumetreillä uhosi. Samalla kirjoittaja osoittaa suomalaisen virka- ja päättäjäkunnan alamaismentaliteetin. Hallituksen pakkokaavailut saivat yllättävän vähän lähipäätös-oikeuden puoltajia. Ne, jotka uskalsivat kritiikkiä esittää, vaiennettiin ymmärtämättöminä, erityisesti keskuskaupunkien sanomalehtien palstoilla.

Toinen osa on kaikille kunnallisen itsehallinnon puolustajille edel-

leen tärkeää luettavaa: mikä on kunnan olemassaolon oikeus? Se on vanha kysymys, johon jo K. J. Ståhlberg perehtyi 1930-luvulla. Siinä kulminoituu kunnallisen itsehallinnon ydin: vapaus, kyky säilyttää oikeustoimikelpoisuutensa kuntalaisena yhteisönä. Ryynäsen mukaan Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirja suosituksineen ja uusi demokraatiakäsitys ovat siirtäneet valtion toteuttamat pakkoliitokset historian roskakoriin. Hallituksen toiminta osoittaa, miten heikosti maassamme tunnetaan oikeusjärjestyksemme osana vuodesta 1991 olevaa peruskirjaa, suosituksista puhumattakaan.

Kirjan kolmas osa ”Poliittisen järjestelmän epäkohtien tarkastelu” tarjoaa paljon ajateltavaa. Esimerkiksi puutteellinen vallanjaon toteutuminen keskushallinnon, aluetason ja kuntien kesken on ollut Ryynäsen mukaan syynä keskushallinnon ylisuureen valtaan.

Ryynänen yhtyy aiemmin esittämäni näkemykseen kuntarakennuudistuksen tavoitteiden raadollisuudesta. Kyse on viime kädessä politiikan valtarakenteiden muuttamisesta. Kokoomuksen ja SDP:n kuntauudistuskumppanuus on perua jo puolen vuosisadan takaa. Molemmat ovat halunneet luoda voimakkaita kaupunkikeskuksia. Siksi ympäristökunnat on pitänyt liittää kaupunkeihin ja siten saada kaupungeille lisää elintilaa.

Vireillä ollut kuntauudistus on surullinen esimerkki hankkeesta, jota on viety eteenpäin sivuille vilkuilematta ja kuulematta niitä, jotka edustavat toisenlaisia näkemyksiä. Erityisesti tutkijoiden näkemyksiä on halveksuttu. Ryynänen ei ole ainoa kunta-alaa edustava tutkija, joka on pyrkinyt oikai-

semaan kuntauudistuksen kurssia alkumetreiltä lähtien – turhaan. Tähän Ryynäsellä on teoreettisen taustan ohella myös käytännön antama kokemus, koska hän on ollut mukana monissa kuntaministeriön aiemmissa hankkeissa. Ryynäsen ohje uudistusten menestykselliselle toteuttamiselle on valtion ja kuntien sekä kuntien itsensä yhteistyö. Ei kovin huono ohje.

Käyköön istuvan hallituksen hankkeelle miten tahansa, kirjan esille nostamat kysymykset, pohdinnat ja johtopäätökset tarjoavat hyödyllistä tietoa kuntapäätäjille kunnallisen toiminnan väistämättä edessä olevissa reformeissa.

Kirjoittaja on eläkkeellä oleva sisäasiainministeriön virkamies.